

Emlékeztető az MTA Statisztikai Bizottság 2008. november 17-i üléséről

Bevezetőjében Besenyei Lajos, a Bizottság elnöke köszöntötte Szilágyi Györgyöt abból az alkalomból, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Eötvös koszorú adományozásával ismerte el kimagasló tudományos, szakmai munkásságát, gazdag életútját.

Az ülés a környezetstatisztika témájával kapcsolódott az MTA „Tudomány az élhető Földért” programjához.

Az előadások és az azt követő vita során a Statisztikai Bizottság tagjai egyetértettek abban, hogy

- A környezet állapota és változásainak statisztikai jellemzése, indikátorokkal és környezeti számlákkal ma stratégiai kérdés;
- A környezet, a gazdaság, a társadalom és a demográfia jellemzőit integráló megközelítést kell alkalmazni;
- A tudomány, a közigazgatás és a statisztika szervezeteinek együttműködése, a sajátos eszközök és módszerek együttes alkalmazása vezethet eredményre.

Az ülés zárásaként Besenyei Lajos a következőkről tájékoztatta a résztvevőket:

- 2010-ben az MTA Statisztikai Bizottsága 150 éves jubileuma alkalmából kezdeményezi, hogy az MTA a statisztikusok konferenciáját válassza a Tudomány napja hivatalos eseményének
- A következő ülésre 2009 elején kerül sor, várható napirend: az éves program és a 2011-re tervezett népszámlálás
- Az ülések állandó meghívottakkal való bővítéséhez kérte a tagok javaslatait fiatal minősítettek jelölésére. A neveket és e-mail címeket kérjük a Statisztikai kutatási és módszertani főosztály titkárságán, telefonon: 3456861 vagy e-mailben: statkutokt@ksh.hu bejelenteni.

Összefoglaló:

Az ülés témájához kapcsolódóan két előadás hangzott el. Az elsőben a felhasználók, kutatók szemszögéből, Éri Vilma a Környezettudományi Központ munkatársa adta elő „Globális környezetváltozás: a változás, a teendők és a végrehajtás indikátorai” című Faragó Tiborral, a Környezeti és Vízügyi Minisztérium stratégiai főosztályvezetőjével közös előadását.

Az indikátoroknak alapvető szerepük van a változás mérésében, a konkrét, számszerű célok megfogalmazásában valamint a végrehajtás nyomon követésében. Az előadó három, globális környezetvédelmi probléma kapcsán mutatta be az indikátorok szerepét. Nem sokkal az után, hogy a sztratoszférikus *ózonréteg elvékonyodása* ismertté vált, kimutatták annak káros hatását, és sikerült viszonylag rövid időn belül azonosítani a kiváltó okokat, megteremteni az együttműködés kereteit, mérhető, számszerű célokat kijelölni az előállított freon mennyiségével. Ennek eredményeként az ózonréteg vékonyodása megállt, a tendencia megfordult.

A *biodiverzitás csökkenése* területén már kialakították a jelenséget jellemző indikátorokat, de a biológiai sokféleség csökkenése sokkal összetettebb jelenség. A több fórumon elfogadott nyilatkozatok mellé nem sikerült konkrét eredményeket hozó cselekvési programokat állítani. Ígéretes azonban az EU kezdeményezése, amennyiben az élőhelyek csökkenésének megállítását jelölte meg célként.

Az *éghajlatváltozás* 80-as években felismert problémájára az 1992-es ENSZ klímaegyezmény vagy a későbbi Kiotoi egyezmény sem hozott eddig megoldást. A különböző gazdasági növekedést és különböző mértékű együttműködést feltételező scenáriók melletti előrejelzések a széndioxid kibocsátás különböző mértékű és irányú változását mutatják, de egyik sem vezet a széndioxid koncentráció csökkenéséhez. Az EU által javasolt maximum 2 Celsius fok felszíni hőmérséklet-eltérésből levezethető a szén-dioxid koncentráció maximumának és a kibocsátások maximumának az értéke. 2050-ig az 1990. évi kibocsátást 50%-kal kellene visszafogni.

A három példa is alátámasztja, hogy

- A globális környezeti problémák megoldásához szükség van globális indikátorokra és statisztikai adatokra;
- A konkrét, mérhető célok nagyobb politikai elszántságot és a végrehajtás átláthatóbb ellenőrzését jelentik;
- A mérhető célokat tudományos modellek alapján lehet meghatározni;
- Az indikátorok a tudomány és a politikusok számára egyaránt fontos eszközök.

A második előadásban „A kommunális statisztikától a klímaváltozás méréséig” címmel, Valkó Gábor a KSH Környezeti és területfejlesztési statisztikai osztályának vezetője számolt be a környezetstatisztika fejlődéséről. Míg a kommunális ellátottságról szóló statisztika már az ötvenes évektől készül, a környezeti szempontok önállóan a 80-as évektől jelentek meg a hazai statisztikában. Az egységes elszámolási rendszerekre, azaz a *környezeti számlák rendszerére vonatkozó mukálatok* a kilencvenes évek végén kezdődtek el Magyarországon. A természeti erőforrások állományát és változásait bemutató számlák közül Magyarországon a földszámla, az erdőszámla és a nemzetgazdasági szintű anyagáramlás számla már rendszeresen összeállításra kerül, fejlesztés alatt van az ásványvagyon számla, de a vízkészlet-számla és a biológiai erőforrás-számla még várat magára. A hatásvizsgálatok szempontjából is kiemelkedő fontosságúak az emissziós számlák: légszennyezés, vízszennyezés, hulladék-kibocsátás, energiahasználat, ezek még fejlesztés alatt állnak. A ráfordításokat jellemző számlák egy kivételével még új, megoldandó feladatot jelentenek. Ezek a számlák adnak információt például arra, hogy mekkora és hogyan változik a szénmegkötés az élőfa-állományban, hogy a szén-dioxid kibocsátásban a hőerőművek, a lakosság vagy a közlekedés játssza-e a főszerepet, és hogy hogyan alakul a gazdaság anyagfelhasználása.

A számlák mellett ugyancsak fontos információkat hordoznak a *környezetterhelési, a szektorális környezeti vagy a fenntartható fejlődésre vonatkozó indikátorok*. A figyelemfelhívást és az alkalmazkodási stratégia kidolgozását szolgálják az éghajlatváltozás hatásait leíró mutatószámok, mint az évi középhőmérséklet vagy csapadékösszeg trendje, míg a megelőzést segítik az éghajlatváltozást okozó tényezőket jellemző mutatószámok.

A környezetstatisztika kiemelkedő mértékben támaszkodik külső adatforrásokra, ami nemcsak módszertani kihívás, hanem az együttműködés fontosságát is jelenti. Kiemelkedő jelentőségű a KSH és a Környezeti és Vízügyi Minisztérium között 2008-ban létrejött együttműködési megállapodás. 2008. szeptemberétől a környezeti statisztikával foglalkozó osztály feladatköre kibővült, nemcsak a környezeti, hanem a területi és vidékfejlesztési statisztika is ide tartozik, a fenntartható fejlődés indikátoraival valamint az éghajlatváltozásra vonatkozó statisztikákkal együtt. Egyik legfontosabb cél a fejlesztés mellett a környezetstatisztikai adatok felhasználásának segítése. Ezt célozzák a KSH honlapjáról ingyenesen letölthető kiadványok, mint pl. a nemzetgazdasági ágak légszennyezéséről szóló vagy a fenntartható fejlődés indikátorait bemutató kiadványok, valamint az elérhető adatbázisok. Emellett kitézésre került az a cél, hogy a környezeti adatokat átfogóan, a gazdasági és társadalmi összefüggéseket

figyelembe véve, illetve a terület- és vidékfejlesztés szempontrendszerét integrálva szükséges elemezni. További fontos célt jelent még az éghajlatváltozással kapcsolatos adatközlések és elemzések kiemelt kezelése, valamint a környezeti számlák fejlesztésének folytatása.

Az előadásokat követően számos kérdés, hozzászólás, vélemény hangzott el. Zádor Márta kiemelte, hogy a Statisztikai Bizottság ülésének napirendje témájában kapcsolódott az MTA Jövő kutatás Bizottsága 40 éves jubileumi konferenciájához, hisz megalakulásában a Római Klub jelentésének is szerepe volt. Kérdésére válaszolva Éri Vilma elmondta, hogy a környezetvédelemben nem mutatható fel egy követendő nemzeti modell, de a számos különböző program között vannak kimutathatóan sikeresek is. Hajnal Béla a hulladékgazdálkodás jelentőségére, ezzel kapcsolatos eredményekre, Kiss Károly a vízgazdálkodás, a vízszámlák jelentőségére hívta fel a figyelmet, ami nemcsak világméretben egy kiemelt kérdés, de Magyarország speciális földrajzi elhelyezkedése miatt nekünk is az. Bagó Eszter felvetette, hogy a környezetstatisztikai adatok jelenleg alacsony fokú használatát a jelenségek komplexebb bemutatásával, új formák eszközök segítségével lehetne fokozni. Szép Katalin statisztikai eszközökre, módszerekre vonatkozó kérdésére válaszolva Valkó Gábor a sokszínűséget, a hagyományos adatgyűjtést, az adatátvételeket, a térinformatikát, a mérési eredményeket és a számítási, becslési módszereket emelte ki. Pukli Péter elmondta, hogy az európai statisztikai fórumokon általánosan elfogadott vélemény, hogy a témák oldaláról napjaink 3 legfontosabb kihívása a környezet, éghajlatváltozás, a demográfiában az öregedés és a gazdaságban a globalizáció. Kiemelte, hogy a környezetstatisztika fejlesztésében alapvető a tudomány, a közigazgatás és a statisztika együttműködése, ami Magyarországon a KSH, a KVM és a kutatóintézetek együttműködését jelenti. Besenyei Lajos általánosságában tette fel a kérdést a Római klub, a nyolcvanas években kidolgozott világmodellek, a jövő kutatás hasznosságáról a világ jövőjének alakításában. Elismerően nyilatkozott a KSH átgondolt stratégiájáról, amennyiben a környezetstatisztikában a természet, a gazdaság és a társadalom mutatószámait együttesen kezeli.

Budapest, 2008. november 22.

Szép Katalin